

مولدسازی دارایی‌های دولت؛ یک تیر و چند نشان

مجید شاکری /

پژوهشگر اقتصاد و مدیریت مالی

در این یادداشت می‌کوشم به این پرسش پاسخ دهم که «تحریم از کدام مسیرها و چگونه برکسری بودجه در ایران اثر می‌گذارد؟»

۱) مسیرهای مستقیم اثرگذاری تحریم برکسری بودجه

اولین مسیر آشکار و مشخص اثرگذاری تحریم برکسری بودجه، مربوط به حوزه تحریم‌های نفتی است که به صورت مستقیم درآمد شرکت ملی نفت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این امر از دو جهت بودجه دولت را تحت

فشار قرار می‌دهد: اول، کاهش عایدی دولت از فروش نفت و دوم، عدم دسترسی دولت به معادل ریالی ارز حاصل شده از فروش ممکن شده نفت. اگرچه دولت می‌تواند با تکابه به حساب نشستن ارز حاصل از فروش نفت و آماده شدن سیاهه آن، معادل ریالی آن را از بانک مرکزی طلب کند، اما از آنجا که این ارز در اثر تحریم غیرقابل دسترسی است، بانک مرکزی در مقابل درخواست دولت مقاومت می‌کند. زیرا چنین درخواستی اثرات تورمی در پی دارد و بانک مرکزی هم ناتوان از جبران پایه پولی ایجاد شده در اثر تبدیل ارز به ریال خواهد بود. به علاوه، خود دولت نیز به دلیل تورم احتمالی حاصل از این درخواست باید پاسخگو باشد، بنابراین در چنین حالتی نگرانی‌هایی در بودجه ریزی و سهم نفت در آن پیدا می‌کند. دومین مسیر، اشاره و ارجاع دولت در بودجه با اجازه رهبری به منابع صندوق توسعه ملی برای مصارف مختلف است. از آنجا که دسترسی به بسیاری از دارایی‌های مربوط به صندوق توسعه ملی مسدود است، در عمل استفاده از آن‌ها ممکن نیست؛ بنابراین این مسائل و محدودیت‌هایی که برای درآمدهای دولت در حوزه نفت بیان شد، به شکل جدی‌تری در حوزه پرداختی‌هایی که از صندوق توسعه ملی به عنوان منابع بودجه در نظر گرفته شده نیز وجود دارد. این دو مسیر که به صورت مستقیم بر بودجه اثرگذار هستند، معمولاً بیشتر مورد بحث و اشاره قرار گرفته و آشناتر به نظر می‌رسند، اما مسیرهای غیر مستقیمی نیز وجود دارند که ممکن است اثرات بیشتر و فراگیرتری داشته باشند.

۲) مسیرهای غیرمستقیم اثرگذاری تحریم برکسری بودجه

اول این که لنگر اسمی تورم در اقتصاد ایران «نرخ ارز» است و با افزایش شدید نرخ ارز مواجهه ایم. دوم، بخش اصلی واردات کشور مربوط به چهار